

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ДАЦКО ОЛЬГА ВАСИЛІВНА

УДК 378.4.014.24САУ(043.3)

**ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ У
КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
БОЙЧЕНКО МАРИНА АНАТОЛІЇВНА,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
в.о. завідувача кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЗАБОЛОТНА ОКСАНА АДЛЬФІВНА,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
професор кафедри іноземних мов;

кандидат педагогічних наук
КРАСУЛЯ АЛЛА ВІКТОРІВНА,
Сумський державний університет, старший
викладач кафедри германської філології.

Захист відбудеться 13 травня 2021 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 12 квітня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У контексті інтеграції України до Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) та Європейського дослідницького простору (ЄДП) особливого значення набуває необхідність об'єднання академічної та наукової спільноти на основі європейських цінностей, демократизації суспільства та його сталого розвитку. Істотний вплив на формування освітньої політики в означеному напрямі здійснюють міжнародні професійні організації, що представляють інтереси закладів вищої освіти під час розв'язання актуальних питань сьогодення. Європейська асоціація університетів (ЄАУ) являє собою унікальну форму співпраці між закладами вищої освіти та обміну їх прогресивним досвідом у галузі вищої освіти й науково-дослідної діяльності. Місією ЄАУ є сприяння розвитку гармонійної системи європейської вищої освіти та наукових досліджень і зміцнення позицій європейських університетів як суб'єктів інноваційної діяльності.

Необхідність інтеграції України в Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір, розвитку міжнародного академічного та науково-технічного співробітництва, вільного трансферу знань, мобільності учасників освітнього процесу й учених, забезпечення якості вищої освіти та науково-дослідної діяльності задекларовано в Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016), Указі Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (2015), Постанові Кабінету Міністрів України «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» (2014) та ін.

Доцільність з'ясування теоретичних засад та напрямів діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору пов'язана з необхідністю розв'язання низки суперечностей у розвитку вітчизняної системи вищої освіти, зокрема між:

- об'єктивною потребою українського суспільства в інтеграції до Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору в умовах кардинальних суспільно-політичних трансформацій та недостатнім рівнем обізнаності вітчизняної академічної і наукової спільноти з концептуальними засадами формування регіонального освітнього простору;
- необхідністю вступу українських закладів вищої освіти до європейських регіональних та субрегіональних професійних асоціацій та недостатнім рівнем їх готовності до участі в означених структурах;
- наявністю позитивного досвіду міжнародної співпраці в межах пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти та науково-дослідної діяльності в більшості країн-учасниць Болонського процесу, та відсутністю фундаментальних вітчизняних порівняльно-педагогічних розвідок в означеній сфері.

Наукова проблема, що стала предметом дослідження, передбачає багатовимірний аналіз стану її розробленості. Зокрема, інтеграційні процеси в межах формування європейського простору вищої освіти стали предметом розгляду таких вітчизняних учених, як Н. Авшенюк, С. Андрейчук, В. Андрущенко, Т. Андрущенко, Т. Антонюк, І. Артёмов, М. Баран, В. Берека,

О. Бурлакова, Ф. Ващук, М. Дебич, Ю. Журавльова, О. Закусило, С. Іванова, О. Карпенко, О. Клименко, Т. Ковальчук, А. Красуля, О. Кравченко, В. Луговий, С. Мартиненко, Ф. Моїсеєва, І. Нестеренко, О. Норкіна, О. Огієнко, Х. Олексик, Є. Пінчук, А. Сбруєва, І. Сікорська, В. Усачов, Г. Хоружий, О. Шовкопляс та ін.

Діяльність організацій-суб'єктів формування освітньої політики в Європейському просторі вищої освіти привернула увагу таких науковців, як В. Амбарчян, В. Білокопитов, Г. Корсун, А. Улановська, І. Чистякова та ін.

Проблему забезпечення якості вищої освіти в ЄПВО досліджували у своїх працях В. Андрущенко, І. Бабін, В. Вікторов, І. Гамерська, М. Гриценко, І. Гриценко, І. Єременко, Л. Івашко, С. Калашнікова, М. Кісіль, Г. Клімова, О. Локшина, В. Луговий, Л. Пшенична, А. Сбруєва, В. Ткач, О. Чорна, С. Щудло та ін.

Питання інтернаціоналізації вищої освіти висвітлені в розвідках таких вітчизняних науковців, як Н. Авшенюк, М. Бойченко, О. Виговська, О. Власюк, Л. Горбунова, Т. Дараган, М. Дебич, Н. Дем'яненко, В. Донченко, О. Заболотна, В. Зінченко, І. Золотарьова, Д. Ільницький, Р. Ковальчук, О. Козієвська, В. Коцур, Д. Козлов, О. Козлова, О. Красовська, С. Курбатов, В. Лозовий, О. Нітенко, В. Пашков, А. Сбруєва, О. Семенов, В. Солощенко, І. Соколова, І. Степаненко, Н. Тимошенко, Ж. Чернякова, А. Чирва, Г. Шепель, С. Шитікова, Г. Шубартовський та ін.

Аналіз численних наукових праць українських учених засвідчив відсутність у сучасному вітчизняному науково-педагогічному дискурсі фундаментальних досліджень, присвячених цілісному висвітленню теоретичних засад та напрямів діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору. Отже, актуальність і соціальна значущість порушеної проблеми, її недостатня розробленість в українській педагогічній науці та необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Діяльність Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою комплексного дослідження кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Інноваційні підходи до управління якістю освіти» (реєстраційний номер 0113U004660).

Тему дисертації затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 6 від 23.12.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 3 від 25 березня 2014 р.).

Мета дослідження – з'ясувати теоретичні та практичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

- 1) схарактеризувати стан розробленості проблеми дослідження та концептуальні засади формування регіонального освітнього простору у другій половині ХХ ст. – 10-х рр. ХХІ ст.;
- 2) визначити передумови й етапи розвитку Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору;
- 3) окреслити практичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору;
- 4) висвітлити актуальний стан та перспективи розвитку діяльності вітчизняних університетських організацій в умовах реалізації засад Болонського процесу в Україні.

Об'єкт дослідження – діяльність Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період утворення та розвитку Європейської асоціації університетів. Нижня межа дослідження – 1959 рік – створення неурядової організації «Конференція ректорів країн Європи», що стала підґрунтям для утворення Європейської асоціації університетів. Верхня межа дослідження – 2018 рік – реконцептуалізація місії закладів вищої освіти Європейською асоціацією університетів.

Територіальні межі дослідження охоплюють територію Європейського простору вищої освіти, тобто країни-учасниці Болонського процесу, заклади яких є членами Європейської асоціації університетів.

Методологічною основою дослідження є загальні принципи теорії наукового пізнання, діалектичні принципи взаємозв'язку та взаємозумовленості процесів, взаємовпливу й взаємозалежності явищ об'єктивної дійсності; положення про єдність теорії та практики. Конкретна методологія дослідження базується на засадах системного, компаративного, історичного та аксіологічного підходів.

Методи дослідження. Для реалізації мети та завдань дослідження використано систему взаємопов'язаних та взаємодоповнювальних методів: *теоретичних*, зокрема *загальнонаукових* – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, що уможливили розгляд теоретичних підходів та законодавчої бази, покладених в основу розвитку досліджуваного феномену; *конкретнонаукових* – метод контент-аналізу, за допомогою якого було схарактеризовано стан розробленості досліджуваної проблеми у вітчизняному науковому дискурсі; метод термінологічного аналізу, що дозволив з'ясувати сутність ключових понять дослідження; методи хронологічного, генетичного та діахронно-порівняльного аналізу, що дали змогу виокремити передумови й етапи розвитку Європейської асоціації університетів; методи структурно-логічного та синхронно-порівняльного аналізу, що уможливили окреслення напрямів діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору; методи системно-структурного

та структурно-функціонального аналізу, що дозволили висвітлити актуальний стан та перспективи розвитку діяльності університетських організацій в умовах реалізації засад Болонського процесу в Україні; *емпіричних* – аналіз документів та сайту ЄАУ, бесіди та Е-листування з фахівцями в досліджуваній сфері, зокрема президентом ЄАУ Рольфом Таррахом (Rolf Tarrach) та аналітиком із питань політики ЄАУ Монікою Стайналь (Monika Steinel).

Джерельну базу дослідження становлять:

- політичні й аналітичні документи Ради Європи з проблем формування регіонального освітнього простору;
- законодавчі акти національних держав, зокрема України, що стосуються міжнародного співробітництва в галузі вищої освіти та науково-технічної діяльності (закони, підзаконні акти, концепції тощо);
- матеріали та підсумкові документи (декларації) самітів міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу;
- документи та аналітичні матеріали EAU, ENQA, EQAR та ін.;
- матеріали конференцій та зустрічей робочих органів Болонського процесу, у яких розроблено концептуальні засади досліджуваного феномену;
- наукові розвідки (статті, монографії) вітчизняних та зарубіжних учених із широкого кола аспектів досліджуваної проблеми;
- міжнародні та національні глосарії термінів із проблем формування регіонального освітнього простору, розвитку вищої освіти та докторських студій;
- інформаційні сайти, аналітичні та навчально-методичні матеріали міжнародних проєктів, ініційованих ЄАУ та іншими міжнародними організаціями.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що вперше в українській педагогічній науці цілісно з'ясовано теоретичні та практичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору, а саме: схарактеризовано стан розробленості проблеми діяльності ЄАУ як складного багатоаспектного феномену та концептуальні засади формування регіонального освітнього простору у другій половині ХХ ст. – 10-х рр. ХХІ ст., зокрема: функціональний, організаційний та політичний підходи; визначено передумови (створення національних конференцій керівників університетів протягом першої половини ХХ ст.; створення Ради Європи; створення Західноєвропейського Союзу; підписання Римського договору тощо) й етапи розвитку Європейської асоціації університетів: 1) започаткувальний (1959 – 1973); 2) об'єднувальний (1974 – 2000); 3) інституційний (2001 – дотепер); окреслено напрями діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору: формування європейської освітньої політики; співпраця з іншими освітніми організаціями європейського та міжнародного рівня; забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі вищої освіти; розвиток докторської освіти; висвітлено актуальний стан та перспективи

розвитку діяльності університетських організацій в умовах реалізації засад Болонського процесу в Україні.

Конкретизовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження, утворений такими концептами, як «простір», «освітній простір», «регіональний освітній простір», «регіоналізація освітнього простору».

Подальшого розвитку набуло визначення чинників розвитку Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору, зокрема, в Україні.

До наукового обігу введено маловідомі й раніше невідомі англomовні джерела, офіційні документи та факти, що стосуються особливостей розвитку ЄПВО та ЄДП.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що схарактеризовані авторкою теоретичні та практичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору, рекомендації щодо застосування позитивного європейського досвіду в досліджуваній сфері в Україні можуть бути використані для розроблення сучасної стратегії розвитку вищої освіти та наукової й науково-технічної діяльності, створення навчальних посібників із освітньої політики та освітнього менеджменту, порівняльної педагогіки, історії педагогіки та педагогіки вищої школи. Матеріали дослідження та його джерельна база будуть корисними в подальших наукових пошуках у відповідних галузях наукового знання.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 111-н від 10.10.2018 р.), Льотної академії Національного авіаційного університету (довідка № 0108/557 від 02.03.2020 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 497 від 28.02.2020 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка про впровадження № 17/17-619 від 02.03.2020 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2014; 2016; 2017), «Теоретико-практична спадщина А. С. Макаренка в контексті євроінтеграційних тенденцій вітчизняної освіти» (Полтава, 2014), «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2014; 2015), «Вища школа в контексті євроінтеграційних процесів» (Черкаси, 2017), «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2017), «Україна – ЄС: крос-культурні порівняння в освітніх дослідженнях» (Київ, 2017), «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта» (Київ, 2017), «Methodology and methods of scientific research» (Praha, Czech Republic, 2016); *всеукраїнських* – «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2015), «Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації» (Дніпропетровськ, 2015), «Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи

та інновації у глобалізованому світі» (Київ, 2016), «Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки» (Запоріжжя, 2018).

Основні результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (2013–2019 рр.).

Публікації. Основні теоретичні положення й результати дослідження відображено в 23 одноосібних публікаціях автора, з них 7 – у провідних фахових виданнях України, 1 – у закордонному виданні, 15 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 235 найменувань, із них 110 іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації складає 240 сторінок, із них 180 сторінок основного тексту. Робота містить 4 таблиці, 13 рисунків та 7 додатків на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми; визначено мету, завдання об'єкт і предмет дослідження; визначено територіальні та хронологічні межі, окреслено його методологічну основу; схарактеризовано методи та джерельну базу дослідження; висвітлено його наукову новизну та практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **«Теоретичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору»** – схарактеризовано стан розробленості досліджуваної проблеми у вітчизняному науковому дискурсі; окреслено концептуальні засади формування регіонального освітнього простору у другій половині ХХ ст. – 10-х рр. ХХІ ст.; висвітлено передумови й етапи розвитку Європейської асоціації університетів.

Застосування системно-структурного аналізу широкого кола вітчизняних наукових джерел під час з'ясування стану розробленості проблеми діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору дозволило виокремити й охарактеризувати такі взаємопов'язані та взаємообумовлені аспекти її розгляду: 1) інтеграційні процеси в межах формування Європейського простору вищої освіти; 2) діяльність організацій-суб'єктів формування освітньої політики в Європейському просторі вищої освіти; 3) забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі вищої освіти; 4) інтернаціоналізація вищої освіти. Контент-аналіз праць вітчизняних науковців дозволив установити, що досліджувана проблема належить до міждисциплінарного дискурсу, оскільки знаходиться на перетині предметних полів таких галузей знань, як філософія освіти, порівняльна педагогіка, педагогіка вищої школи, соціологія освіти, економіка освіти, історія освіти, політологія та освітній менеджмент тощо.

Систематизація й узагальнення наукових джерел у названих вище галузях знань дозволили зробити висновок щодо інтенсифікації наукових досліджень, присвячених різним аспектам європейської інтеграції, поглиблення європознавчих вимірів розгляду досліджуваних проблем, розроблення

багатоаспектних рекомендацій щодо імплементації позитивного досвіду європейських країн із досліджуваної проблематики.

У межах концептуальних засад формування регіонального освітнього простору у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. із застосуванням методу термінологічного аналізу висвітлено сутність ключових понять дослідження: «регіон», «простір», «освітній простір», «регіональний освітній простір», «регіоналізм», «регіоналізація», «регіоналізація освітнього простору».

У дисертації «регіональний освітній простір» визначено як Європейський простір вищої освіти, що являє собою результат конструктивної діяльності європейських країн, спрямованої на узгодженість та інтеграцію процесів у галузі вищої освіти.

З метою пояснення механізмів утворення регіонального освітнього простору висвітлено сутність феноменів «регіоналізм» та «регіоналізація». З'ясовано, що під «регіоналізмом вищої освіти» дослідники (Г. Гандуа, В. Метлі, П. Равіне, Л. Фосетт, М.-Х. Чоу та ін.) мають на увазі політичний проєкт «згори вниз», призначений для створення регіону, у якому політичні інструменти та механізми використовуються для організації співпраці у сфері вищої освіти, тоді як «регіоналізація вищої освіти» передбачає налагодження співпраці у сфері вищої освіти «знизу вгору», тобто мережування. Поняття «регіоналізація вищої освіти» конкретизується в низці інших понять: кооперація, інтеграція, гармонізація, конвергенція, колаборація, спільність, узгодженість, партнерство тощо. Окреслено концептуальні підходи до формування регіонального освітнього простору, а саме: функціональний, організаційний та політичний.

Застосування методу історико-хронологічного аналізу уможливило визначення передумов та етапів розвитку Європейської асоціації університетів. З'ясовано, що створенню організацій-попередниць ЄАУ, на основі яких пізніше утворилася досліджувана Асоціація, передувала низка політичних подій, як загальнополітичного значення (промова В. Черчилля в Цюріху про «Сполучені Штати Європи» (1946 р.); Гаазький конгрес із питань європейського співробітництва (1948 р.); підписання Брюссельського договору про підтримку культурних обмінів та колективну оборону (1948 р.); створення Ради Європи (1949 р.); створення Західноєвропейського Союзу (1954 р.); підписання Римського договору (1957 р.)), так і тих, що мали безпосередній вплив на інтеграційні процеси у сфері вищої освіти – насамперед, створення національних конференцій керівників університетів протягом першої половини ХХ ст. у Швейцарії, Австрії та Великій Британії.

Виокремлено етапи розвитку Європейської асоціації університетів, зокрема: 1) започаткувальний (1959 – 1973) – створення неурядової організації «Конференція ректорів країн Європи», що стала підґрунтям для утворення Європейської асоціації університетів; заснування національних організацій «Конференція ректорів» у низці західноєвропейських країн – Норвегії, Швеції, Італії, Австрії; 2) об'єднувальний (1974 – 2000) – налагодження міжнародної співпраці «Конференції ректорів країн Європи» зі східноєвропейськими,

латиноамериканськими та китайськими університетами; 3) інституційний (2001 – дотепер) – утворення Європейської асоціації університетів шляхом злиття двох організацій «Конференції ректорів країн Європи» та «Конфедерації конференцій ректорів Європейського Союзу»; формування європейської освітньої політики у сфері забезпечення якості вищої освіти, розвиток наукових досліджень та зміцнення міжнародної співпраці.

Отже, у розділі з'ясовано теоретичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору.

У другому розділі – **«Практичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору»** – окреслено провідні напрями діяльності досліджуваної організації, а саме: формування європейської освітньої політики; співпраця з освітніми організаціями європейського та міжнародного рівня; забезпечення якості вищої освіти в ЄПВО; розвиток докторської освіти.

Використання методу структурно-логічного та порівняльного аналізу основоположних документів, що складають нормативну базу діяльності ЄАУ, дозволило з'ясувати внесок досліджуваної організації у формування освітньої політики в європейському регіоні. З'ясовано, що місія ЄАУ полягає у сприянні розвитку гармонійної системи європейської вищої освіти й наукових досліджень через надання активної підтримки своїм членам як автономним інституціям у забезпеченні якості навчання, викладання й науково-дослідної діяльності.

Окреслено пріоритетні напрями діяльності ЄАУ як суб'єкта формування європейської освітньої політики на різних етапах її розвитку, а саме: побудова Європейського простору вищої освіти в межах Болонського процесу; розвиток наукових досліджень та інновацій; інтернаціоналізація вищої освіти й наукових досліджень; підвищення якості освіти європейських університетів; менеджмент, забезпечення автономії та стабільного фінансування вищої освіти та науково-дослідної діяльності.

Констатовано, що Європейська асоціація університетів у сучасних умовах виступає потужним агентом впливу на формування європейської освітньої політики, представляючи інтереси понад 850 закладів вищої освіти. Асоціація надає своїм членам інформацію про перебіг європейських освітньо-політичних процесів, що мають значення для розвитку вищої освіти й науково-дослідної діяльності. Одночасно ЄАУ забезпечує комунікацію, надання консультаційної та експертної підтримки університетам-членам з боку європейських інституцій – Європейської Комісії, Європарламенту і Ради Європи.

У межах розгляду особливостей співпраці ЄАУ з освітніми організаціями європейського та міжнародного рівня показано, що ЄАУ є активним учасником глобального діалогу з низкою світових регіонів, включаючи Африканський континент, арабський регіон, Латинську Америку, Азію (у тому числі Китай) та Північну Америку. Механізмами такої співпраці визначено взаємодію з «сестринськими організаціями» ЄАУ (Асоціацією африканських університетів,

Асоціацією арабських університетів, Американською радою з питань освіти тощо), участь у двосторонніх політичних процесах, у яких вища освіта відіграє важливу роль (Європейська політика сусідства, освітній процес «Зустріч Європа-Азія») або спільні проєкти, орієнтовані на конкретні проблеми (наприклад, проєкти з підтримки структур забезпечення якості вищої освіти в Азії, Африці та Латинській Америці). Окрім установа діалогу з міжнародними партнерами, цілі глобального залучення ЄАУ передбачають підвищення рівня привабливості європейської вищої освіти та наукових досліджень у всьому світі й обговорення ключових тем у формуванні глобальної політики в сфері вищої освіти та реформуванні організацій – глобальних партнерів.

У роботі констатовано, що крім зовнішнього виміру партнерства, Європейська асоціація університетів тісно співпрацює з численними стейкхолдерами та іншими організаціями, залученими до формування політики в галузі вищої освіти й наукових досліджень у межах Європейського регіону, включаючи європейські інституції (Європейську Комісію, Європарламент, Раду Європи, Європейську асоціацію міжнародної освіти, Науку Європи та ін.). Важливим напрямом діяльності ЄАУ є забезпечення якості вищої освіти в межах діяльності групи Є4, до складу якої входять Європейська асоціація університетів, Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти, Європейський студентський союз та Європейська асоціація закладів вищої освіти.

Систематизація й узагальнення аналітичних матеріалів із проблем забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі вищої освіти уможливили визначення внеску ЄАУ в розвиток досліджуваного феномену. У даному контексті увагу було зосереджено на Програмі інституційного оцінювання як інструменті забезпечення якості.

З'ясовано, що в сучасних умовах Програма інституційного оцінювання функціонує як незалежне агентство із забезпечення якості, що входить до Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти та є повноправним членом Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти. Підтвердження означеного статусу Програми інституційного оцінювання здійснюється кожні п'ять років під час зовнішнього оцінювання, що координується Європейською асоціацією із забезпечення якості вищої освіти. У даному випадку метою зовнішнього оцінювання є встановлення відповідності Програми інституційного оцінювання «Стандартам та рекомендаціям із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти».

Окреслено структуру Програми інституційного оцінювання, що складається з Керівного комітету та реєстру експертів. Виявлено, що до означеного реєстру входять близько 60 експертів-членів з усієї Європи: нинішніх та колишніх ректорів та проректорів закладів вищої освіти, здобувачів вищої освіти та професорсько-викладацького складу. Діяльність експертів Програми інституційного оцінювання регулюється Хартією поведінки членів експертної групи, що містить такі положення: необхідність дотримуватися

окремих рекомендацій (для команд і для університетів), що надаються Керівним комітетом, та діяти в рідній філософії Програми, зокрема здійснювати оцінювання ЗВО з урахуванням його інституційного та національного контексту й обмежень, сприяти зміцненню здатності ЗВО до змін; ідентифікувати себе як члена експертної групи під час зустрічей із «потенційними клієнтами»; прагнути бути членами команди, тобто працювати спільно, під керівництвом голови команди й утримуватися від двосторонніх переговорів із будь-яким персоналом або студентами закладу, що оцінюється; забезпечувати відсутність можливого або фактичного конфлікту інтересів із закладом вищої освіти, що підлягає оцінюванню.

На основі аналізу нормативних документів ЄАУ встановлено, що місія Програми інституційного оцінювання полягає в наданні підтримки окремим закладам вищої освіти та освітнім системам у цілому в розвитку їх стратегічного лідерства та здатності керувати змінами через процес добровільного інституційного оцінювання. Агентство оцінює заклади вищої освіти в контексті їх конкретних цілей та завдань у межах загальної мети – покращення якості вищої освіти. Програма інституційного оцінювання наголошує на інклюзивному процесі самооцінки й інституційному самопізнанні як внеску в покращення стратегічного лідерства, що, у свою чергу, покращує ефективність внутрішнього управління та адміністрування. Оцінювання якості діяльності закладів вищої освіти здійснюється за такими критеріями: стратегічний менеджмент; управління закладом вищої освіти; культура якості; викладання та навчання; наукова діяльність; інтернаціоналізація вищої освіти; зв'язок із громадою; фінансування.

Показано, що процедура оцінювання якості закладу вищої освіти в межах Програми інституційного оцінювання здійснюється в декілька етапів, а саме: призначення групи експертів для кожного ЗВО, що бере участь у програмі; здійснення внутрішнього оцінювання якості, результати якого відображаються в звіті, що подається на розгляд групі експертів ще до їхнього візиту; перше відвідування ЗВО групою експертів для ознайомлення із закладом, збору інформації щодо його національних та інституційних можливостей та обмежень; друге відвідування ЗВО з метою оприлюднення результатів зовнішнього оцінювання у вигляді презентації. Після завершення кожної процедури оцінювання закладу пропонується пройти опитування, дати відгуки про процес евалюації й окреслити можливі напрями для вдосконалення Програми.

Дослідження особливостей сприяння розвитку докторської освіти як напрямку діяльності ЄАУ показало, що її основною метою стало надання допомоги закладам вищої освіти-членам Асоціації в імплементації Зальцбургських принципів (2005 р.) та рекомендацій (2010 р.).

Аналіз проектів Європейської асоціації університетів («Докторські програми для Європейського суспільства знань» (2004), «Докторські програми в університетах Європи: досягнення та виклики» (2007), «Підзвітні дослідницькі середовища для докторської освіти» (2013), «Європейські університети: основні фактори в досягненні Європейського дослідницького простору» (2014), «Принципи та практики міжнародної докторської освіти» (2015), «Докторська

освіта: чому це важливо для Європи» (2018)) дозволив простежити еволюцію цільових пріоритетів ЄАУ в розвитку докторської освіти.

З'ясовано, що на початкових етапах реформування докторської освіти у ЄПВО пріоритетними напрямами стали покращення якості й урізноманітнення моделей наукового керівництва, моніторингу й оцінювання програм докторської підготовки; розроблення планів особистого розвитку для докторантів та їх адаптування до різних інституційних традицій; розвиток міжнародної мобільності та міжінституційної співпраці; міжгалузева мобільність; спільні програми докторської підготовки тощо. Констатовано, що ключовими кроками імплементації Зальцбурзьких рекомендацій щодо успішного розвитку докторської освіти в ЄПВО стало: нарощування критичної маси та збільшення різноманітності наукових досліджень; розвиток рекрутингових стратегій із урахуванням місії та профілю програм докторської підготовки; розкриття дослідницького потенціалу здобувачів докторського ступеня; розроблення чітких вступних вимог для здобувачів докторського ступеня на основі релевантних критеріїв; трансформація ролі наукового керівника та формування культури наукового керівництва; надання підтримки здобувачам докторського ступеня в розвитку кар'єри з урахуванням їх індивідуальних цілей, мотивації та вимог ринку праці; розроблення специфічних систем забезпечення якості докторської освіти, узгоджених із інституційною стратегією науково-дослідної діяльності; розвиток стратегій інтернаціоналізації як інструменту забезпечення якості докторської освіти й посилення інституційної дослідницької спроможності. Подальші реформи в галузі докторської освіти були спрямовані як на вдосконалення інституційних структур докторської освіти та нарощування дослідницької спроможності ЗВО, так і на розв'язання нових викликів: вироблення етосу дослідницької доброчесності, дигіталізації та глобалізації докторської освіти.

Отже, у розділі окреслено провідні напрями діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору.

У третьому розділі – **«Актуальний стан та перспективи розвитку діяльності вітчизняних університетських організацій в умовах реалізації засад Болонського процесу в Україні»** – визначено нормативні засади та напрями діяльності вітчизняних громадських організацій – «Асоціації університетів України» та «Спілки ректорів вищих навчальних закладів України», що здійснюють вплив на формування освітньої політики нашої держави й окреслено перспективні напрями розвитку їх діяльності з урахуванням європейського досвіду на основі прогностичної моделі.

Аналіз статуту «Асоціації університетів України» дозволив визначити мету й провідні завдання означеної організації, а саме: об'єднання зусиль закладів вищої освіти та науково-дослідних установ у розвитку всіх напрямів діяльності ЗВО; сприяння вдосконаленню національної нормативно-правової бази з урахуванням міжнародного досвіду; популяризація національних академічних традицій у світовому науково-освітньому просторі; посилення міжнародного співробітництва членів Асоціації; сприяння розвитку

інноваційної діяльності закладів вищої освіти задля досягнення сталого економічного розвитку; розкриття інтелектуального потенціалу членів Асоціації; підготовка рекомендацій щодо модернізації вітчизняної вищої освіти; активізація мобільності науково-педагогічних працівників.

Відповідно, завдання «Спілки ректорів вищих навчальних закладів України» полягають в захисті прав і представництві інтересів закладів вищої освіти; налагодженні комунікації з органами державної влади, місцевого самоврядування, професійними організаціями, громадськими об'єднаннями та іншими організаціями; розвиток громадсько-державного партнерства в галузі вищої освіти, наукової й міжнародної діяльності, а також міжнародного співробітництва в означеній сфері.

Порівняльний аналіз провідних напрямів діяльності «Асоціації університетів України» та «Спілки ректорів вищих навчальних закладів України» дозволив дійти висновку щодо більшої узгодженості діяльності «Спілки ректорів вищих навчальних закладів України» з цільовими пріоритетами досліджуваної нами Європейської асоціації університетів у питаннях забезпечення якості вищої освіти, розвитку науково-дослідної та інноваційної діяльності.

З'ясовано, що міжнародна співпраця є важливим напрямом діяльності вітчизняних університетських організацій, однак, поряд із такими важливими аспектами міжнародного співробітництва, як мобільність здобувачів вищої освіти та науково-педагогічного персоналу, спільна науково-дослідна діяльність, участь у наукових заходах, обмін навчальними матеріалами та інформацією і професійний розвиток, відсутній такий аспект, як забезпечення якості вищої освіти. Показано, що проблемами розвитку міжнародної співпраці у сфері забезпечення якості вищої освіти в Україні опікується Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.

Застосування методу прогностичного аналізу та емпіричних методів дозволило визначити перспективні напрями розвитку діяльності вітчизняних університетських організацій із урахуванням європейського досвіду. З цією метою було розроблено прогностичну модель, яка враховує сукупність чинників, що потенційно можуть перешкоджати розвиткові означених організацій (суспільно-політичні, соціально-економічні, нормативно-правові, адміністративні, культурно-освітні), та містить послідовність кроків, реалізація яких сприятиме перетворенню вітчизняних університетських організацій на активних учасників процесу формування національної освітньої політики та партнерів відповідних європейських асоціацій.

Отже, у розділі висвітлено актуальний стан та перспективи розвитку діяльності вітчизняних університетських організацій в умовах реалізації засад Болонського процесу в Україні.

Таким чином, у дисертаційній роботі цілісно з'ясовано теоретичні та практичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору. Отримані результати

засвідчили досягнення мети й успішне вирішення завдань дослідження, що слугує підставою для формулювання таких **висновків**:

1. Схарактеризовано стан розробленості досліджуваної проблеми у вітчизняному науковому дискурсі за допомогою виокремлення й характеристики низки взаємопов'язаних та взаємообумовлених аспектів її розгляду: 1) інтеграційні процеси в межах формування Європейського простору вищої освіти; 2) діяльність організацій-суб'єктів формування освітньої політики в Європейському просторі вищої освіти; 3) забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі вищої освіти; 4) інтернаціоналізація вищої освіти. Закцентовано на наявності тенденції щодо формування в досліджуваній сфері міждисциплінарного наукового дискурсу, проявами якого є інтенсифікація наукових досліджень у галузі філософії освіти, порівняльної педагогіки, педагогіки вищої школи, соціології освіти, економіки освіти, історії освіти, політології та освітнього менеджменту, присвячених різним аспектам європейської інтеграції, що в сукупності дозволяють сформувати цілісне уявлення про досліджуваний феномен.

На основі конкретизації ключових понять дослідження («регіон», «простір», «освітній простір», «регіональний освітній простір», «регіоналізм», «регіоналізація», «регіоналізація освітнього простору») окреслено концептуальні підходи до формування регіонального освітнього простору, а саме: функціональний (стосується перспектив регіоналізації й зосереджується на практичній діяльності закладів вищої освіти та освітніх систем), організаційний (стосується організаційної архітектури, що еволюціонує у процесі імплементації регіоналізаційних ініціатив) та політичний (стосується політичної волі та стратегій, які ставлять ініціативи щодо вищої освіти на порядок денний органів, що ухвалюють управлінські рішення).

2. З'ясовано, що передумовами розвитку Європейської асоціації університетів стало: створення національних конференцій керівників університетів у Швейцарії, Австрії та Великій Британії; промова В. Черчілля в Цюріху про «Сполучені Штати Європи» (1946 р.); Гаазький конгрес із питань європейського співробітництва (1948 р.); підписання Брюссельського договору про підтримку культурних обмінів та колективну оборону (1948 р.); створення Ради Європи (1949 р.); створення Західноєвропейського Союзу (1954 р.); підписання Римського договору (1957 р.).

Виокремлено етапи розвитку Європейської асоціації університетів: 1) започаткувальний (1959 – 1973) – створення неурядової організації «Конференція ректорів країн Європи», що стала підґрунтям для утворення Європейської асоціації університетів; заснування національних організацій «Конференція ректорів» у низці західноєвропейських країн – Норвегії, Швеції, Італії, Австрії; 2) об'єднувальний (1974 – 2000) – налагодження міжнародної співпраці «Конференції ректорів країн Європи» зі східноєвропейськими, латиноамериканськими та китайськими університетами; 3) інституційний (2001 – дотепер) – утворення Європейської асоціації університетів шляхом злиття двох організацій «Конференції ректорів країн Європи» та «Конфедерації

конференцій ректорів Європейського Союзу»; формування європейської освітньої політики у сфері забезпечення якості вищої освіти, розвиток наукових досліджень та зміцнення міжнародної співпраці.

3. Окреслено практичні засади діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору. Доведено, що ЄАУ виступає одним із потужних агентів впливу на формування освітньої політики в європейському регіоні. Як незалежний стейкхолдер Європейська асоціація університетів лобіює інтереси закладів вищої освіти шляхом моніторингу та впливу на освітньо-політичні процеси й ухвалення рішень на європейському рівні. У тісній співпраці зі своїми членами із 49 країн Європи, європейськими та міжнародними партнерами, ЄАУ бере участь у формуванні освітньої політики щодо забезпечення якості, розвитку академічної мобільності, безперервного навчання, відстеження результатів працевлаштування здобувачів освіти, визнання професійних кваліфікацій, що належать до компетенції ЄС і міжнародних торгівельних угод, а також дигіталізації освіти.

З'ясовано, що в межах групи Є4, до складу якої входить і ЄАУ, Асоціація реалізує спільні проекти, насамперед, із забезпечення якості вищої освіти, із такими партнерами, як Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти, Європейський студентський союз та Європейська асоціація закладів вищої освіти. У процесі формування європейської освітньої політики ЄАУ тісно співпрацює з Європейською Комісією, Європарламентом, Радою Європи, Європейською асоціацією міжнародної освіти, Європейським реєстром забезпечення якості вищої освіти та низкою інших стейкхолдерів. З метою підвищення привабливості європейської вищої освіти та наукових досліджень у всьому світі й обговорення ключових тем в означеній сфері Європейська асоціація університетів взаємодіє з такими міжнародними партнерами, як Асоціація африканських університетів, Асоціація арабських університетів, Американська рада з питань освіти тощо.

Визначено внесок Європейської асоціації університетів у процес забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі вищої освіти крізь призму діяльності незалежного агентства із забезпечення якості – Програми інституційного оцінювання, що входить до Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти та є повноправним членом Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти.

Показано, що Програма інституційного оцінювання слугує орієнтиром для інших асоціацій, оскільки являє собою приклад незалежного агентства, що здійснює оцінювання якості не на рівні освітніх програм, а на рівні інституцій, і сама проходить регулярну зовнішню акредитацію з боку Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти.

Висвітлено роль Європейської асоціації університетів у реформуванні досліджуваного феномену. Простежено еволюцію пріоритетів ЄАУ в означеному напрямі. Доведено, що в сучасних умовах реформи в галузі докторської освіти спрямовані на вдосконалення інституційних структур

докторської освіти та нарощування дослідницької спроможності університетів; забезпечення якості програм докторської підготовки; урізноманітнення моделей наукового керівництва; розвиток міжнародної й міжгалузевої мобільності та міжінституційної співпраці; подальше запровадження спільних докторських ступенів, насамперед, міжнародних; вироблення етосу дослідницької добросовісності; дигіталізацію докторської освіти тощо.

Висвітлено напрями діяльності Ради ЄАУ з докторської освіти, що представляє інтереси європейської академічної та наукової громади в Європейському просторі вищої освіти та Європейському дослідницькому просторі, шляхом налагодження співпраці й обміну передовим досвідом серед своїх членів. Окреслено форми організації означеної взаємодії, ініційовані Радою ЄАУ з докторської освіти задля реалізації окресленої мети: основні події (flagship events), тематичні групи, Інтернет-форум «Докторські дебати», регулярний інформаційний бюлетень, збір інформації та моніторинг і лобіювання політичних інтересів.

4. Визначено актуальний стан та перспективи розвитку діяльності вітчизняних університетських організацій в умовах реалізації засад Болонського процесу в Україні. У контексті визначення актуального стану схарактеризовано нормативні засади та напрями діяльності вітчизняних громадських організацій – «Асоціації університетів України» та «Спілки ректорів вищих навчальних закладів України». Констатовано, що в сучасних умовах означені організації здійснюють певний вплив на формування освітньої політики нашої держави через налагодження комунікації з органами державної влади, місцевого самоврядування, професійними організаціями, громадськими об'єднаннями та іншими організаціями; розвиток громадсько-державного партнерства в галузі вищої освіти, наукової й міжнародної діяльності, а також міжнародне співробітництво.

Розроблено прогностичну модель, у якій окреслено чинники, що потенційно можуть перешкоджати розвиткові означених організацій, та послідовність кроків, імплементація яких дозволить перетворити українські університетські організації на активних учасників процесу формування національної освітньої політики та партнерів відповідних європейських асоціацій.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. На подальше вивчення заслуговують проблеми діяльності інших європейських асоціацій, що входять в групу Є-4 забезпечення Болонського процесу, наприклад Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти та Європейської асоціації закладів вищої освіти.

Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких працях автора Статті в наукових фахових виданнях України

1. Дацко, О. В. (2013а). Забезпечення якості вищої освіти в діяльності Європейської асоціації університетів: змістові аспекти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (33), 3-14.

2. Дацко, О. В. (2015). Інституційна програма оцінювання як складова діяльності Європейської асоціації університетів у сфері забезпечення якості вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 45 (98), 445-451.
3. Дацко, О. В. (2018а). Можливості використання досвіду Європейської асоціації університетів у практиці вітчизняних закладів освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (80), 3-13.
4. Дацко, О. В. (2013б). Розвиток Європейської асоціації університетів: до історії питання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (30), 93-100.
5. Дацко, О. В. (2016а). Співпраця Європейської асоціації університетів з арабськими та африканськими освітніми організаціями у сфері забезпечення якості вищої освіти. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*, Вип. 3, 188-194.
6. Дацко, О. В. (2017а). Участь Європейської асоціації університетів у формуванні освітньої політики регіону. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5 (69), 14-25.
7. Datsko, O. V. (2018). Cooperation of European University Association with European educational organizations: modern trends. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (78), 3-10.

Стаття в іноземному науковому фаховому виданні

8. Datsko, O. V. (2015а). Regional context of implementation of the Institutional Evaluation Programme of European University Association. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III (31), Issue 61, 12-15.

Праці апробаційного характеру

9. Дацко, О. В. (2017б). Від організацій-попередниць до Європейської асоціації університетів – історичний контекст. *Матеріали I Міжнародної наукової конференції «Україна – ЄС: крос-культурні порівняння в освітніх дослідженнях»*, 22-23 травня 2017 р., (с. 47-49). Київ.
10. Дацко, О. В. (2017в). Витоки ЄАУ – політичний вимір. *Збірник тез і доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта»*, 15-16 квітня 2017 р., (с. 180). Київ.
11. Дацко, О. В. (2014а). Історичні особливості розвитку Європейської асоціації університетів. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін»*, 4-5 березня 2014 р., Т. 1, (сс. 58-58). Суми.
12. Дацко, О. В. (2018б). Діяльність Європейської асоціації університетів: витоки й сучасність. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки»*, 25-26 травня 2018 р., (сс. 11-13). Запоріжжя.
13. Дацко, О. В. (2016б). Діяльність Європейської асоціації університетів у сфері науково-дослідної роботи та інновацій. *Матеріали*

Всеукраїнського науково-практичного семінару «Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі», 6 червня 2016 р., (сс. 137-140). Київ.

14. Дацко, О. В. (2014б). Розвиток креативності у вищій освіті як напрям діяльності Європейської асоціації університетів. *Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретико-практична спадщина А. С. Макаренка в контексті євроінтеграційних тенденцій вітчизняної освіти», 1-2 квітня 2014 р., (сс. 30-31). Полтава.*

15. Дацко, О. В. (2016в). Участь студентів у процесі забезпечення якості вищої освіти: досвід Європейської асоціації університетів. *Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст», 11 червня 2015 р., (сс. 164-166). Київ.*

16. Datsko, O. V. (2017a). Innovative research directions in EUA's activity. *Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Вища школа в контексті євроінтеграційних процесів», 26-27 квітня 2017 р., (сс. 53-55). Черкаси.*

17. Datsko, O. V. (2014). Institutional Evaluation Programme of European University Association activity. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка», 3 грудня 2014 р., Ч. 1, (сс. 35-37). Суми.*

18. Datsko, O. V. (2017b). European quality assurance forum as an example of European University Association activity. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін», 6-7 квітня 2017 р., (сс. 35-37). Суми.*

19. Datsko, O. V. (2015b). EUA's partnership in higher education quality assurance. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка», 3 грудня 2015 р., Ч. 1, (сс. 209-212). Суми.*

20. Datsko, O. V. (2016a). Opportunities for higher education cooperation between the European University Association and the Association of Arab Universities. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін», 6-7 квітня 2016 р., Т. 1, (сс. 54-56). Суми.*

21. Datsko, O. V. (2017с). Participation of Ukrainian Universities in ATHENA project supported by EUA. *Матеріали VI Міжнародного науково-методологічного семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів», 18 травня 2017 р., (сс. 22-24). Хмельницький.*

22. Datsko, O. V. (2016b). The development of Academic Writing skills in the conditions of EUA. *Proceedings from the research and practical seminar "Methodology and methods of scientific research", April 27, 2016, (pp. 11-12). Praha, Czech Republic.*

23. Datsko, O. V. (2015c). EUA-AAU dialogue as a contribution to the development of intercontinental higher education. *Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації»*, Ч. II, 4-5 грудня 2015 р., (сс. 107-108). Дніпропетровськ.

АНОТАЦІЇ

Дацко Ольга Василівна. Діяльність Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2021.

У дисертації цілісно з'ясовано теоретичні засади та напрями діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору. Схарактеризовано стан розробленості проблеми діяльності ЄАУ як складного багатоаспектного феномену та концептуальні засади формування регіонального освітнього простору у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Визначено передумови й етапи розвитку Європейської асоціації університетів. Окреслено напрями діяльності Європейської асоціації університетів у контексті формування регіонального освітнього простору. Висвітлено актуальний стан та перспективи розвитку діяльності університетських організацій в умовах реалізації засад Болонського процесу в Україні. Розроблено прогностичну модель, у якій окреслено чинники, що потенційно можуть перешкоджати розвиткові означених організацій, та послідовність кроків, імплементація яких дозволить перетворити українські університетські організації на активних учасників процесу формування національної освітньої політики та партнерів відповідних європейських асоціацій.

Ключові слова: Європейська асоціація університетів, діяльність, освітній простір, регіональний освітній простір, формування освітньої політики, забезпечення якості вищої освіти, міжнародне співробітництво, докторська освіта, прогностична модель.

Дацко Ольга Васильевна. Деятельность Европейской ассоциации университетов в контексте формирования регионального образовательного пространства. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко. – Сумы, 2021.

В диссертации целостно освещены теоретические основы и направления деятельности Европейской ассоциации университетов в контексте формирования регионального образовательного пространства. Охарактеризовано состояние разработанности проблемы деятельности ЕАУ как

сложного многоаспектного феномена и концептуальные основы формирования регионального образовательного пространства во второй половине XX в. – начале XXI века. Определены предпосылки и этапы развития Европейской ассоциации университетов. Раскрыты направления деятельности Европейской ассоциации университетов в контексте формирования регионального образовательного пространства. Освещено актуальное состояние и перспективы развития деятельности университетских организаций в условиях реализации принципов Болонского процесса в Украине. Разработана прогностическая модель, в которой обозначены факторы, которые могут препятствовать развитию указанных организаций, и последовательность шагов, выполнение которых позволит превратить украинские университетские организации в активных участников процесса формирования национальной образовательной политики и партнеров соответствующих европейских ассоциаций.

Ключевые слова: Европейская ассоциация университетов, деятельность, образовательное пространство, региональное образовательное пространство, формирование образовательной политики, обеспечение качества высшего образования, международное сотрудничество, докторское образование, прогностическая модель.

Datsko Olha. Activity of the European University Association in the context of formation of the regional educational area. – On the rights of the manuscript.

The Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.01 – General Pedagogics and History of Pedagogics. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2021.

The thesis reveals the theoretical and practical foundations of activity of the European University Association in the context of the regional educational area formation, namely: the state of elaboration of the problem of EUA activity as a complex multifaceted phenomenon and conceptual foundations of the regional educational area in the second half of the XX century – at the beginning of the XXI century. It is proved that conceptual foundations of the regional educational area formation have provisions of the functional, organizational and political approaches. The preconditions and stages of the European University Association development are defined. It is found out that creation of the EUA was preceded by a number of political events, including creation of national conferences of university leaders during the first half of the twentieth century in Switzerland, Austria and the United Kingdom; W. Churchill's speech in Zurich on the United States of Europe; the Hague Congress on European Cooperation; signing of the Brussels Treaty on Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defense; creation of the Council of Europe; creation of the Western European Union; signing of the Treaty of Rome. The stages of the European University Association development are singled out, in particular: 1) initial (1959 – 1973); 2) unifying (1974 – 2000); 3) institutional (2001 – present).

The main directions of the European University Association activity in the context of the regional educational area formation are outlined, in particular: formation of the European educational policy; cooperation with other educational organizations of European and international level; ensuring higher education quality in the EHEA; doctoral education development. In each direction the EUA mission, priority tasks, functions and relevant structures are highlighted. It is proved that EUA is one of the powerful agents in forming educational policy in the European region. As an independent stakeholder, the European University Association represents the interests of higher education institutions by monitoring and influencing educational policy processes and decision-making at the European level. It is determined that the European University Association actively cooperates with both European and international partners. The study of the European University Association contribution to the quality assurance of higher education in the European Higher Education Area was carried out through the prism of an independent quality assurance agency – the Institutional Evaluation Program, which is part of the European Register of Higher Education Quality Assurance and is a full member of the European Association of Institutions in Higher Education. Based on the analysis of basic documents in the field of doctoral education, the role of the European University Association in the development of the studied phenomenon is determined. The evolution of EAU priorities in this direction is traced.

The current state and prospects of the University organizations activity development in the conditions of realization of the principles of the Bologna process in Ukraine are covered. In the context of determining the current state, the normative foundations and directions of activity of domestic public organizations – “Association of Universities of Ukraine” and “Union of Rectors of Higher Education Institutions of Ukraine” are characterized. A prognostic model has been developed, which outlines the factors that could potentially hinder the development of these organizations, and the sequence of steps, implementation of which will turn Ukrainian university organizations into active participants in the process of national education policy formation and partners of the European associations.

Key words: European University Association, activity, educational area, regional educational area, educational policy formation, higher education quality assurance, international cooperation, doctoral education, prognostic model.

Підписано до друку 07.04.2021 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.